

Електронна търговия с ценни книжа чрез COBOS

Въведение

Електронната търговия с ценни книжа получава напредък на развитие предвид следните фактори:

- развитие на капиталовите пазари;
- необходимостта на корпоративния сектор от външен капитал за финансиране;
- въвеждане на съвременните научно –електронни постижения в областта на капиталовите и финансови пазари.

Развитието на електронната търговия с ценни книжа дава на инвеститорите редица предимства, сред които са:

- възможностите за получаване на бърза информация;
- възможности за бърза реакция при промени на капиталовия пазар;
- развитие на възможностите за многостранна търговия, пресичаща националните граници и пр.

Българската фондова борса като развит пазар не изоставя от съвременните тенденции, свързани с навлизането на новите технологии, ето защо, още преди няколко години БФБ въведе система за търговия, наречена COBOS.

1. Същност на системата COBOS

COBOS е интернет базирано приложение за оторизиран и защитен достъп в реално време до системата за търговия на Борсата с цел въвеждане на поръчки за сключване на сделки от клиенти на борсови членове след тяхното потвърждение от борсови посредници. Реално време в случая означава, че приложенията на потребителите на COBOS се обръщат за актуализиране най-малко на всеки петнадесет секунди.

Съгласно бизнес-логиката на COBOS, потребители на системата са три вида лица – крайният клиент, брокерът на съответния инвестиционен посредник и администраторът на системата от страна на инвестиционния посредник. Всеки клиент получава електронен потребителски сертификат за работа в COBOS с клиентски права (клиентски сертификат), като същевременно сключва стандартния рамков договор за извършване на сделки с ценни книжа със съответния борсов член. Брокерът получава електронен брокерски сертификат, който уникално го идентифицира пред системата за търговия на борсата и му позволява да “препраща” към нея получените от клиента поръчки за покупка или продажба на ценни книжа. Администраторът на системата на практика е фигурата, която задава правата надостъп на клиента и на брокера, като същевременно е отговорен и за генерирането и поддържането на техните сертификати.

2. Правила за работа с COBOS

Правилата за работа с платформата са оповестени от БФБ, като съобразно тези правила, бизнес-правилата, алгоритмите и интерфейса (програмният код) на COBOS се одобряват от Съвета и не могат да противоречат на Правилника на Борсата. Всеки абонат и потребител на COBOS има право да получи ръководство за работа с приложението. Въведените в Системата за търговия поръчки чрез COBOS са идентични с останалите поръчки в нея и пораждат същите права и задължения.

Сделка сключена с поръчка, въведена чрез COBOS се счита за сделка сключена на Борсата и за страните по нея възникват всички права и задължения съгласно разпоредбите на Правилника на Борсата.

Договорите между Борсата и абонатите задължително съдържат разпоредба, чрез която настоящите правила се приемат за неразделна част от тях.

Абонатите се задължават да включат в своите договори с потребителите клауза, която да посочва, че настоящите правила са неразделна част от тях. Абонати на COBOS могат да бъдат само членове на Борсата или участници на Неофициален пазар, които извършват сделки в Системата чрез неприсъствен (дистанционен) достъп.

За включване на абонат в COBOS се подава заявление по образец до борсата, към което се прилагат:

- Списък на борсовите посредници, които ще потвърждават поръчки през COBOS и на служителя на заявителя, който ще бъде администратор в COBOS;

- Удостоверение за сключен трудов договор между заявителя и лицето, което ще бъде администратор, съдържащо срока на договора, ако е налице такъв.

Абонатите получават персонални сертификати на своите потребители или софтуер за генериране на такива за достъп и работа в COBOS, след заплащане на дължимите такси за абонат и потребител съгласно тарифата на борсата.

Абонатите са длъжни незабавно да уведомят борсата при прекратяване на правомощията на свои потребители. В тези случаи борсата незабавно прекратява правата на конкретните потребители, освен ако това не е извършено от потребител с администраторски права.

Всеки клиент на абонат има право да получи потребителски сертификат за работа в COBOS с клиентски права ако е сключил договор с абоната, в който изрично е посочено, че:

- Абонатът ще изпълнява поръчки за покупка или продажба на цени книжа единствено по нареждане от клиента, съдържащо конкретните параметри на лимитирани или пазарни поръчки, съгласно Правилника на Борсата;

- Писмената форма на нареждането за въвеждане или отмяна на поръчки (договор за поръчка или за отмяна на поръчка) по предходната точка се счита за спазена при въвеждането или изтриването на поръчка от клиента в COBOS.

За получаване на потребителски сертификат за клиентски права, абонатът подава заявление, към което се прилагат:

- Декларация от абоната, че са изпълнени условията, изисквани от борсата;

- Информация за клиента, необходима за издаване на сертификат от борсата;

- Документ за платена такса за потребител, съгласно тарифата към тези правила.

Потребителските сертификати с клиентски права (клиентски сертификат) или програмните приложения за генериране на клиентски сертификати се предават на потребителите с администраторски права, които задават конкретните права на всеки клиент.

Потребителите с администраторски сертификат (администратори) са задължително служители по трудов договор с абонатите и имат следните права:

- Задаване и отнемане на права на потребители с брокерски сертификат;
- Задаване и отнемане на права на потребителите с клиентски сертификат;
- Да получават (генерират) и предават брокерските и клиентските сертификати.

Администраторът отговаря за действията си пред управляващите органи на абоната на борсата. Администратор може да генерира и предава брокерски сертификат, единствено ако конкретният брокер е вписан в договора за абонат.

Прекратяване на правомощията на администратор се извършва след писмено заявление от абонат. При получаване на заявление за прекратяване на правомощията на администратор борсата незабавно прекратява достъпа на абоната и неговите потребители до COBOS до определяне на нов администратор.

Въвеждане на поръчки и сключване на сделки посредством COBOS, без наличието на упълномощен и допуснат от борсата администратор се считат за нарушения на Правилника на борсата.

Потребителите с брокерски сертификат могат да бъдат само действащи борсови посредници на абонатите и имат следните права:

- Да обслужват поръчките на списък от потребители с клиентски сертификат (клиенти), позволени им от администратора;
- Да потвърждават въвеждането на чакащи в COBOS клиентски поръчки от свое име в Системата за търговия - допуска се автоматично потвърждение, ако на клиента е дадено това право от администратора;

- Да отказват потвърждение на въвеждането на чакащи в COBOS клиентски поръчки в Системата за търговия в случаите когато въвеждането на тези поръчки би било в нарушение на договора на клиента с абоната, правилата на Бorsата, ЗППЦК, както и когато клиентът не разполага с необходимите пари или ценни книжа за конкретната поръчка.

- Да изтриват въведени чрез COBOS клиентски поръчки от Системата за търговия по реда за оттегляне на поръчки в разпоредбите на общите условия, приложими към договорите с клиенти на абоната, както и при спазване на ЗППЦК и нормативните актове по прилагането му;

Потребителите с клиентски сертификат имат следните права:

- Да въвеждат за потвърждение поръчки за покупка или продажба от списък от емисии, зададени им от администратора на основание договора по чл. 4, ал. 3;

- Право на автоматично потвърждение - това право се задава от администратора по писмено нареждане от абоната само ако не се нарушават разпоредби на ЗППЦК и актовете по прилагането му;

- Да отменят посредством COBOS свои поръчки както преди потвърждение от борсов посредник, така и след потвърждаването им от борсов посредник в Системата за търговия на Бorsата. Във втория случай, отмяната се извършва автоматизирано, но действието по отмяна на поръчка пред Бorsата и в Системата за търговия на Бorsата е от името на борсовия посредник за сметка на клиента.

- Да получават информация за сключените от тях сделки за сесията;

- Да получават информация за текущите най-добри цени на поръчки в Системата за търговия за позволените им емисии;

3. Усъвършенстване на системата

С решение на Съвета на директорите от 10.04.2007 г. бяха изменени Правилата за регистрация и работа със системата за електронно подаване на поръчки през интернет (COBOS). Измененията бяха в няколко насоки, като основната цел беше недопускане на определен тип пазарни манипулации, за които в голяма степен може да се твърди, че се извършваха точно от потребители на COBOS. На първо място отпадна възможността едно и също лице да използва два различни сертификата за достъп до системата и по този начин да осъществява сделки, в резултат на които не се променя действителния притежател на ценните книжа.

На второ място, с цел осъществяване на засилен контрол върху сделките на вътрешни лица за търгуваните дружества и върху сделките на лица, работещи по договор с инвестиционните посредници се въведе изискването тези обстоятелства да се декларират през системата при подаване на поръчка, а впоследствие да се анализират от съответните служители в КФН и БФБ-София АД.

На трето място, с цел избягване на грешки от страна на потребители на системата се направи невъзможно подаването на поръчка от дадено лице, ако в същия момент в системата е активна насрещно изпълнима поръчка, въведена от същото лице.

Не на последно място, с решението на Съвета беше стартиран проект за доусъвършенстване на системата за надзор на БФБ-София АД, така че да се даде възможност за по-обстояен анализ на сключените сделки след всяка търговска сесия и ако се открие наличието на някои от признаците за манипулиране на пазара на ценни книжа, за съответната сделка или сделки да се сигнализира както инвестиционния посредник, който я е сключил, така и КФН. По този начин ефективно ще се подобрят мерките срещу евентуални недобросъвестни действия на клиенти на инвестиционните посредници, като се дава възможност да бъдат предприето действия както от страна на борсовите членове, така и от БФБ-София АД и КФН.

Самото приложение беше въведено в експлоатация през втората половина на 2007 г., като на ежедневна база по автоматичен начин то извършва анализ на сключените сделки по няколко признака, които най-общо могат да се сведат до:

- Сключени сделки в обеми, които се различават от типичните обеми със съответния финансов инструмент за изминал период;
- Сключени сделки, чиито цени бележат ръст или спад, по-голям от предварително заложен определен процент;
- Обръщане на тренда на дадена ценна книга в рамките на една сесия с по-голям процент от предварително заложен;
- Сключени сделки от лица, декларирали, че са свързани с емитента на ценните книжа, предмет на сделката или свързани с инвестиционния посредник, към когото подават поръчката

Заклучение

Посредством COBOS се дава възможност за търгуване с всички инструменти предлагани на борсата - акции, облигации, компенсаторни инструменти директно от личния си компютър, като се спестява време и средства, свързани с подаването на заявки и сключване на сделки в офисите на инвестиционните посредници.

COBOS (Clients order-book online system) е дело на Българска фондова борса - София, която изпълни план за улесняване на инвеститорите, чрез възможност за търговия чрез интернет.

COBOS предоставя възможност да се следи търговията на борсата, да се подават поръчки и да се сключват сделки в реално време. Реално време в случая означава, че приложението се обръща за актуализиране на информацията най-малко на всеки петнадесет секунди.

Официалният старт на системата COBOS е на 4 март 2003 г, а сделки през него се

осъществяват от 13 февруари, когато започва тестовият му период. През първите девет месеца от съществуването на системата COBOS 11,3% от сделките на БФБ - София са сключени чрез нея.

На клиентите на COBOS се издава специален скриптиран сертификат, който се инсталира на персоналния компютър. Сертификатите се издават от Борсата и се дават на клиентите чрез инвестиционният им посредник. Офертите подавани от клиента минават за предварително одобрение от брокер на посредника, който чрез брокерски терминал към COBOS потвърждава офертите.

В системата COBOS има информация, която не се помества почти никъде другаде, като например удобни линкове към профилите на компаниите в сайта на БФБ - София.

Редът за регистрация и работа в Системата за електронно подаване на поръчки чрез интернет от клиенти на членовете на "БФБ-София" АД или на участниците на Неофициален пазар (COBOS) е регламентиран в Правилата за регистрация и работа със системата за електронно подаване на поръчки чрез интернет от клиенти на членовете на "БФБ-София" АД, приети от Съвета на директорите на "БФБ-София" АД на 21.02.2003 г.

Техническата организация на системата, използваните механизми за защита на данните и нейната реализация са регламентирани в Техническа процедура относно механизмите за сигурност при криптиране на данни, защита при генериране и съхранение на сертификати и условията при разпространение на информация за валидността на сертификатите от БФБ-София АД

Използвани източници

1. Касабова, К., Правни аспекти на финансовите инструменти, С., 2007
2. <http://invest.start.bg/article.php?aid=548>
3. http://download.bse-sofia.bg/COBOS/COBOS_Help-client.pdf .

